

Waarom we niet alleen kunnen leven: “De mens is en blijft een groepsdier”

Lode Lauwaert is filosoof aan de KU Leuven. We praten met hem over Doppler, een boek waarin een man samen met een elandjong alleen in een bos gaat leven. Het boek zet aan het denken over onze manier van leven en de mens als groepsdier.

Doppler valt van zijn fiets en beseft dat hij te ‘flink’ leeft: een modelgezin nastreven, een huis kopen en renoveren, kindjes krijgen. Hij vindt dat hij te veel binnen de normen van de maatschappij leeft. Kunt u begrijpen waar Dopplers gevoel vandaan komt?

LODE LAUWAERT: “Ik kan me daar wel iets bij voorstellen. Ik denk dat veel mensen op een gegeven moment beseffen dat ze alles hebben wat ze willen, maar dat ze zich eigenlijk hebben gehouden aan de normen van de samenleving. Niet onbegrijpelijk dat sommige mensen dan plots beslissen om alles overboord te gooien om hun eigen ‘goesting’ te doen.”

“We zullen steeds minder belang hechten aan het traditionele kerngezin”

Lode Lauwaert - Filosoof

“Er zijn verschillende mogelijke oorzaken voor dat gevoel: iemand heeft dat verlangen, omdat wat hij doet wel in overeenstemming is met de eis van de samenleving, maar niet met wat hij zelf wil of waar hij naar verlangt. Je zou kunnen zeggen dat de druk van buitenaf te veel wordt.”

“Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat hij een opstandig karakter heeft. Hij wil zich verzetten tegen de samenleving en tegen de aanwezigheid van anderen. Dit zou je dan een soort van zelfbescherming kunnen noemen.”

“Anderzijds doet het mij ook denken aan ‘terug naar de natuur’, los van de cultuur en de samenleving. Ik herken hierin de visie van de Franse filosoof Jean-Jacques Rousseau. We leven in een samenleving, die ons nu eenmaal corrumpeert en vervreemdt van hoe wij echt zijn.”

We merken ook wel dat dit ideaalbeeld grondig aan het schuiven is. Wat vandaag de dag normaal is, was dat vroeger niet, en omgekeerd. Hoe denkt u dat het ideaalbeeld er over 20 jaar uitziet?

LODE LAUWAERT: “Het zou me niet me verwonderen als we minder en minder belang gaan hechten aan het traditionele kerngezin. Daarmee bedoel ik vader, moeder, twee kinderen, ... Ik denk dat je dat vandaag de dag ook al ziet. Het traditionele kerngezin verdwijnt stilletjesaan: ouders die hun kinderen niet meer zien en omgekeerd, alleenstaande moeder/vader, nieuw samengestelde gezinnen...”

“Ook qua gedragspatronen verwacht ik verschuivingen ten opzichte van vroeger. Een voorbeeld hiervan is dat de ouder vroeger werkte en de kinderen studeerden. Tegenwoordig is dat helemaal anders. Ouders zullen minder en minder werken en ook op latere leeftijd nog bijstuderen. Anderzijds zullen kinderen sneller gaan solliciteren en niet wachten tot ze klaar zijn met studeren.”

Gebeurt dat dan vandaag te veel, dat ‘flink leven’? Of denkt u dat er in de realiteit wel meer ‘tegendraads’ mensen zijn als Doppler?

“Ik kan me moeilijk voorstellen dat er niets zal veranderen”

“Alles wat vroeger als tegendraads werd gezien, is mainstream geworden”

Lode Lauwaert - Filosoof

LODE LAUWAERT: “Dan moet je je afvragen wat vandaag de dag nog écht tegendraads is. Onze samenleving is zo open geworden, dat we tegenwoordig heel veel dingen kunnen doen en er slechts weinig nog als tegendraads wordt gezien. In de jaren 80 was een punker bijvoorbeeld super-tegendraads, terwijl punk

Lode Lauwaert - Filosoof

vandaag de dag onderdeel van onze cultuur is geworden. Als ik dan nadenk over wat nu nog echt tegendraads is, vind ik niet echt voorbeelden. Alles wat vroeger als tegendraads werd gezien, is mainstream geworden.”

“Anderzijds bewandelen mensen nog vaak die klassieke paden. Ze gaan vaak slechts ‘kleine’ aanpassingen doen, zoals eens van job veranderen, een andere vrouw, ... Ze gaan niet snel grote carrièreswitches doen. Mensen blijven vaak vasthangen aan keuzes die ze hebben gemaakt en gaan daar niet snel ver van afwijken.”

“Je ziet dit ook terugkomen in het hedendaagse activisme. Dat gaat vaak over kleine dingen, zoals dat er vegetarisch eten moet zijn in het vliegtuig, nooit over structurele hervormingen van de samenleving.”

“Je ziet dit ook terugkomen in het hedendaagse activisme. Dat gaat vaak over kleine dingen, zoals dat er vegetarisch eten moet zijn in het vliegtuig, nooit over structurele hervormingen van de samenleving.”

Doppler leefde afgesloten, maar totaal zonder contact kon hij ook niet. Hij ging regelmatig naar de supermarkt om aan ruilhandel te doen en praatte met een elandenjong. Bewijst dit dat leven zonder sociale contacten heel moeilijk of zelfs onmogelijk is?

LODE LAUWAERT: “Ja, ik denk wel dat dat klopt. De auteur wil volgens mij aangeven dat er bepaalde dingen zo fundamenteel zijn, dat we daar niet omheen kunnen. De mens is nu eenmaal een groepsdier: zelfs al leef ik afgezonderd van iedereen, ik voel toch de nood om mij aan anderen te binden. Dat is wat we nu ook zien (in de context van corona, *n.v.d.r.*). Als je aan tien mensen vraagt wat ze het meest missen, dan zullen ze alle tien zeggen: *op reis gaan is plezant, andere activiteiten ook. Maar gewoon bij vrienden en familie zijn, mis ik het meest, en dan op een fysieke manier.*”

Het boek is inderdaad goed te linken aan corona. In deze tijden is het net heel noodzakelijk geworden om ‘flink’ te leven en om je te houden aan alle regels. Wat denkt u dat deze crisis ons leert over onze manier van leven?

LODE LAUWAERT: “Het belangrijkste vind ik dat dingen die onmogelijk leken, op korte tijd werkelijkheid zijn geworden. Je zou kunnen zeggen dat het een erg positieve impact heeft gehad op het milieu, aangezien er minder CO₂-uitstoot was van wagens, files, vliegtuigen. Door corona verplaatsten we ons nagenoeg niet. Het heeft ons geleerd dat mensen daar op korte tijd afstand van kunnen nemen, ook al vinden we het jammer.”

“We dachten ook niet dat thuiswerken, afstandsonderwijs en technologie om les te geven, zo snel gebruikt zouden worden, maar het is toch gebeurd, weliswaar met vallen en opstaan.”

“Anderzijds heeft het ons ook geleerd dat we veel meer rust moeten hebben in ons leven. De eerste weken voelden voor mij en vele anderen aan als een hemel: we konden thuisblijven, werken wanneer we wilden, uitslapen, we moesten niet langer pendelen...”

“Frappant vind ik ook dat er in een noodsituatie een snelle bereidheid is om onze grondrechten en vrijheden op te geven. Pas na een jaar kwam er een pandemiewet. Er zijn enorm veel dingen van ons geëist, zoals niet meer buitengaan, mondkmaskers, geen niet-essentiële verplaatsingen. Plots werden vrijheden aan de kant geschoven en dat was voor de meeste mensen geen probleem. Je zou kunnen zeggen dat dit iets goeds is, want dat toont dat mensen bereid zijn om dingen op te offeren voor de volksgezondheid.”

Denkt u dat het leven na corona ooit nog zal worden wat het was? Of zullen we voorzichtig blijven leven?

LODE LAUWAERT: “Ik heb geen glazen bol, maar ik kan me moeilijk voorstellen dat er niets zal veranderen. Ik kan me bijvoorbeeld niet meer inbeelden dat iedereen nog op dezelfde manier zal gaan werken (elke dag heen en weer pendelen tussen huis en werk). Ik kan ook niet meer geloven dat we elkaar onbezonnen een hand en een kus zullen geven als we elkaar zien.”

Dus geen nieuwe ‘Roaring Twenties’?

LODE LAUWAERT: “Een heel aantal dingen zal niet snel, of zelfs nooit meer hetzelfde zijn, zoals werken, reizen, sociaal contact, festivals... Maar zo’n periode als de Roaring Twenties komt er wel, daar ben ik redelijk zeker van. Ik hoop het ook voor een groot stuk. Er zullen spontaan stadsfeesten ontstaan waarbij mensen een heel weekend lang feesten om het nieuwe leven te starten.”

Robbe Haerden en Jesse Op ‘t Eynde